

การศึกษาชุมชน

การศึกษาชุมชน (Community Education) หมายถึง แนวคิดทางการศึกษาที่มีลักษณะเป็นกระบวนการที่หลากหลายตามบริบทของชุมชน มีจุดมุ่งหมายคือ เพื่อใช้ความสัมพันธ์ทางการศึกษากับชุมชนเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนด้วยการจัดการศึกษาที่สนองความต้องการของคนในชุมชน และแก้ปัญหาของคนในชุมชน โดยคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดวางแผน จัดการทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดและลงมือแก้ปัญหาตัวเอง เพื่อให้ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนนั้นสามารถอยู่ได้ด้วยตนเอง

ความเป็นมาของการศึกษาชุมชน

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2534) เห็นว่าในการจัดการศึกษาชุมชนนั้นมีความเชื่อพื้นฐานบางประการที่เป็นกรอบความคิดสำหรับการจัดการศึกษาชุมชน กล่าวคือ

1. ชุมชนดำรงอยู่ได้และพัฒนาามาจนถึงปัจจุบันนี้ อาศัยการพึ่งพาตนเองเป็นหลักใหญ่ หน่วยงานภายนอกเพียงจะมีขึ้นไม่นานมานี้ และพยายามเปลี่ยนแปลงหลักการพึ่งพาตนเองของตนเองไปเป็นพึ่งพาตัวแทนของหน่วยงานราชการ ซึ่งได้สร้างความอ่อนแอให้กับชุมชนมากยิ่งขึ้น
2. ชุมชนมีภูมิปัญญาที่สะสมมาจากอดีตอันยาวนาน ซึ่งได้มีการถ่ายทอดแก่สมาชิกในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทำให้ชุมชนสืบต่อแบบแผนการดำรงชีวิตในการแก้ปัญหาของชุมชนมาได้โดยตลอด ระยะเวลาหลังนี้เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้เข้ามามีบทบาทแทนภูมิปัญญา

ชาวบ้าน ขณะเดียวกันได้สร้างปัญหาความไม่สมดุลให้แก่ระบบนิเวศและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม อย่างรวดเร็วและเป็นไปในลักษณะขัดแย้ง จนเป็นปัญหาต่อการปรับตัวของชุมชน

3. การจัดการศึกษาไม่ควรเป็นภาระของหน่วยงานราชการฝ่ายเดียว ชุมชนควรได้รับโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและการจัดการ เพื่อเป็นการประกันว่าสิ่งที่เรียนรู้นั้นเกิดประโยชน์ที่แท้จริงแก่ประชาชน เกิดการผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีสมัยใหม่กับภูมิปัญญาชาวบ้าน และไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและวิถีชีวิตของประชาชนเกินกว่าจะได้รับ

4. การถ่ายทอดความรู้ระหว่างชาวบ้านด้วยกัน และระหว่างชุมชนกับชุมชน เป็นกระบวนการที่มีมาแต่อดีตและยังคงมีอยู่ ทำให้ภูมิปัญญาชาวบ้านได้แพร่หลายไปในสังคม ตัวแทนของหน่วยงานราชการควรมีหน้าที่กระตุ้นให้มีการแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาที่มีอยู่โดยปกตินี้ ให้แพร่หลายกว้างขวางยิ่งขึ้น โดยพยายามจัดระบบที่เรียกว่า “เครือข่ายของการเรียนรู้” ให้มีการถ่ายทอดในระหว่างชาวบ้านเอง แทนที่จะมุ่งสอนเสียเองเป็นสำคัญ

5. ความมุ่งหวังระยะยาวของการศึกษาชุมชน คือการสร้างความสามารถที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองให้แก่สมาชิกในชุมชน โดยให้การศึกษาที่จะช่วยให้สมาชิกในชุมชนรู้จักการระบุปัญหาหรือสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ รู้จักการแสวงหาแหล่งวิทยาการที่จะใช้ศึกษาหาความรู้ ทั้งที่มีอยู่ในหมู่ประชาชนด้วยกันเอง และบุคคลภายนอกทั้งที่มีอยู่ในชุมชนและนอกชุมชน ซึ่งในที่สุดแล้วชุมชนนั้นจะเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และเกิดกระบวนการศึกษาตลอดชีวิต โดยวิธีการพึ่งพาตนเอง เพราะตัวแทนของหน่วยราชการนั้นคงจะไม่สามารถจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนที่มีอยู่มากมายให้ทั่วถึงได้

นอกจากจะใช้วิธีประสานงานให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในกลุ่มประชาชนขึ้นเอง

จะเห็นได้ว่าแนวคิดการศึกษาชุมชนมุ่งหมายให้คนในชุมชนรวมตัวกันเป็นเครือข่าย ร่วมมือและประสานกันเพื่อระดมสรรพกำลังและทรัพยากรชุมชน ในการวางแผนจัดกิจกรรมทางการศึกษาโดยมีรากฐานของภูมิปัญญาและหลักแห่งการพึ่งตนเองในชุมชน ให้คุณภาพชีวิตของบุคคลและชุมชนดีขึ้น อันก่อให้เกิดเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

อุ้นตา นพคุณ (2545) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “การศึกษานอกระบบโรงเรียนกับการปฏิรูปการศึกษา” ว่ารากฐานความคิดของแนวคิดการศึกษาชุมชนมาจากความเชื่อพื้นฐานของปรัชญาการศึกษาพัฒนาการ ดังข้อความว่า

“...การศึกษานอกระบบโรงเรียนในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะการศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษาต่อเนื่อง การศึกษาชุมชน ได้นำปรัชญาการศึกษาพัฒนาการมาใช้เป็นแนวความคิดพื้นฐานในการให้บริการชุมชน และในการก่อตั้งสมาคมการศึกษาผู้ใหญ่ในประเทศสหรัฐอเมริกา...”

“...การศึกษานอกระบบโรงเรียนสำนักพัฒนาการมีแนวทางในการจัดการศึกษาเป็นประเภท การศึกษาชุมชน การพัฒนาชุมชน การศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษาต่อเนื่อง ฯลฯ การศึกษาชุมชนจะให้ความสำคัญสถาบันการศึกษา เช่น โรงเรียนหรือวิทยาลัย เป็นผู้ประสานงานกับผู้ปกครอง ประชาชน และองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน นำแนวคิดพื้นฐานของสำนักพัฒนาการไปเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการศึกษานอกระบบโรงเรียน ในการแก้ปัญหาเฉพาะจุด การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การส่งเสริมอาชีพ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน ฯลฯ บุคคลและกลุ่มต่าง ๆ จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน”

จากความหมายของการศึกษาชุมชนและความเชื่อพื้นฐานที่เป็นกรอบความคิดสำหรับการจัดการศึกษาชุมชน พบว่ามีความสัมพันธ์กับปรัชญาการศึกษาพัฒนาการอย่างมาก ดังนี้

1. แนวคิดการศึกษาชุมชนถือว่า การจัดกิจกรรมการศึกษาจะต้องสนองต่อความต้องการและแก้ปัญหาของทุก ๆ ฝ่ายในทุก ๆ ด้านที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อพัฒนาบุคคล กลุ่มชน และชุมชนโดยส่วนรวม ซึ่งตรงกับความเชื่อพื้นฐานของปรัชญาการศึกษาพัฒนาการที่เชื่อว่า การศึกษามีเพื่อสนองความต้องการของบุคคลและแก้ปัญหาของกลุ่มในชุมชน

2. แนวคิดการศึกษาชุมชนถือว่า การจัดกิจกรรมการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาในชุมชนนั้น จะต้องให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการคิด วางแผน จัดสรรทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดและการลงมือแก้ปัญหาเพื่อให้คนในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งตรงกับความเชื่อพื้นฐานของปรัชญาการศึกษาพัฒนาการที่เชื่อว่า การจัดการศึกษาให้ความสำคัญระเบียบวิธีการทางวิทยาศาสตร์และประสบการณ์จริง และการศึกษาเพื่อพัฒนาระบบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม

3. แนวคิดการศึกษาชุมชนเห็นว่า การศึกษาชุมชนมีลักษณะเป็นกระบวนการที่ให้คนในท้องถิ่นเดียวกัน หรือมีความสนใจร่วมกันเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ปฏิบัติ คิดวิเคราะห์ และตัดสินใจ ซึ่งตรงกับความเชื่อพื้นฐานของปรัชญาการศึกษาพัฒนาการที่เชื่อว่า การจัดการศึกษาจะต้องพัฒนาทักษะและความสามารถในการตัดสินใจและการแก้ปัญหา

การนำแนวคิดการศึกษาชุมชนมาสู่การปฏิบัติ

ในการนำแนวคิดการศึกษาชุมชนมาสู่การปฏิบัตินั้น ได้มีการปรับปรุงรูปแบบการศึกษาที่มีอยู่ในสังคมให้สอดคล้องกับแนวคิดการศึกษาชุมชน ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น รูปแบบของโรงเรียน ชุมชน วิทยาลัยชุมชน การบริการชุมชนของมหาวิทยาลัย

การจัดการศึกษาพื้นฐาน การศึกษาเพื่อปรับปรุงชีวิตครอบครัว การศึกษาเพื่อปรับปรุงชุมชน และการศึกษาอาชีพ และการศึกษาที่ส่งเสริมการมีพันธกิจร่วมกันของคนในชุมชน โดยมีกิจกรรมที่ทำร่วมกันคือ การสนทนา การแสดงความคิดเห็นและประสบการณ์ การมีส่วนร่วมในการกำหนดทางเลือกของชุมชน (Rogers, 1994 และ Smith, 1994)

ถ้าจำแนกตามลักษณะของการเสนอโครงการ ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์ (2543) พบว่าสามารถแบ่งได้ 2 ประเภท คือ การศึกษาชุมชนที่ริเริ่มโดยชุมชน และ การศึกษาชุมชนที่ริเริ่มโดยสถาบันหรือหน่วยงานภายนอก

การศึกษาชุมชนที่ริเริ่มโดยชุมชน เป็นรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับชุมชนที่มีผู้นำเข้มแข็งและมีศักยภาพพื้นฐาน รูปแบบการศึกษาชุมชนแบบนี้เน้นแนวคิดการพึ่งตนเอง การมีส่วนร่วม การใช้ทรัพยากรในชุมชน ตลอดจนภูมิปัญญาภายในชุมชน รูปแบบนี้มีเป้าหมายในการพัฒนาความสามารถของสมาชิกเพื่อแก้ปัญหาในการพัฒนาชุมชน โดยมีกระบวนการในการจัดการศึกษาดังนี้คือ ขั้นแรกคือการรับรู้สภาพความเป็นจริงของชุมชน โดยจัดแบบเวทีชาวบ้าน ส่งเสริมคนในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการอธิบายสภาพที่เป็นจริงให้รับรู้และแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกัน ขั้นที่สองเป็นการสร้างความตระหนักถึงปัญหาของชุมชนโดยเน้นการให้ข้อมูลแลกเปลี่ยนความเห็นซึ่งกันและกันเพื่อให้คนในชุมชนทั้งหมดรับรู้และเกิดจิตสำนึกรับผิดชอบต่อปัญหาของชุมชน ซึ่งนำไปสู่การสร้างฉันทามติในการแก้ปัญหาของชุมชนขั้นที่สามคือการจัดการศึกษาอบรมเพื่อการเปลี่ยนแปลง โดยกำหนดหลักสูตรตามสภาพปัญหาและความจำเป็นของชุมชน จัดการเรียนรู้ให้คนในชุมชนผสมผสานความรู้และประสบการณ์เดิมกับความรู้และประสบการณ์ใหม่สร้างเป็นความรู้ของชุมชนขั้นที่สี่คือการตัดสินใจเพื่อการเปลี่ยนแปลงเป็นขั้นตอนที่คนในชุมชนใช้ประสบการณ์ต่างๆ ที่มีมาช่วยในการตัดสินใจอย่างซื่อสัตย์และไว้วางใจกัน

ยึดผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก ขั้นสุดท้ายการกระทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง จะใช้วิธีการที่หลากหลายตามสถานการณ์และทรัพยากรที่มีอยู่ และมีการรวมกลุ่มปัญหาเดียวกันในการแก้ปัญหาด้วยกัน

เงื่อนไขในการนำรูปแบบการศึกษาชุมชนนี้ไปใช้นั้นลักษณะของปัญหาต้องเป็นปัญหาที่มีขอบเขตจำกัดภายในชุมชน จึงจะสามารถระดมทรัพยากรในชุมชนมาใช้ในการแก้ปัญหาได้ ผู้นำชุมชนต้องมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อชุมชน เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน และมีโอกาสได้รับความรู้ และประสบการณ์จากภายนอกชุมชนอย่างกว้างขวาง มีการสร้างจิตสำนึกร่วมของชุมชนในการร่วมกันแก้ปัญหา โดยผู้นำชุมชนต้องรู้จักใช้สถานการณ์ให้เป็นประโยชน์ ชุมชนต้องมีพื้นฐานที่พอเพียงในการดำเนินงานโครงการเอง เช่น ผู้นำมีความสามารถ คนในชุมชนมีความรู้พอสมควร มีความสามารถในการตัดสินใจในลักษณะร่วมกันโดยยึดผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก รวมทั้งการมีแนวร่วมที่มีความคิดและอุดมการณ์ไปในทางเดียวกัน เพื่อช่วยเหลือประคับประคองให้พลังชุมชนดำเนินโครงการของชุมชนได้

สำหรับการศึกษาชุมชนที่ริเริ่มโดยสถาบันหรือหน่วยงานภายนอก เป็นรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับชุมชนที่ประสบปัญหาเกินขอบเขตความสามารถของชุมชน การแก้ปัญหาจำเป็นต้องอาศัยความช่วยเหลือจากภายนอก เช่น องค์กรระหว่างประเทศ หน่วยงานรัฐ องค์กรเอกชน อย่างไรก็ตามการจัดการกิจกรรมการศึกษาในโครงการขององค์กรหรือหน่วยงานดังกล่าวมีเป้าหมายที่จะสร้างการมีส่วนร่วม การพัฒนากระบวนการเรียนรู้และศักยภาพของสมาชิกเพื่อให้แก้ปัญหาของชุมชนได้เองเช่นกัน โดยมีกระบวนการในการจัดการศึกษา การรับรู้สภาพที่เป็นจริงของชุมชน โดยดำเนินการในลักษณะของการสำรวจชุมชนของหน่วยงาน ซึ่งเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการ ขั้นที่สอง การสร้างความตระหนักถึงปัญหาของชุมชน โดยหน่วยงานผู้ดำเนินโครงการเป็นผู้ชี้แจง

แสดงให้คนในชุมชนเห็นปัญหา ให้ชุมชนมีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็นและอธิบายรายละเอียดของปัญหา เพื่อให้เกิดฉันทามติ ขั้นที่สาม การจัดศึกษาอบรม เพื่อการเปลี่ยนแปลง โดยหน่วยงานจัดทำหลักสูตร และถ่ายทอดความรู้ให้กับกลุ่มเป้าหมายที่มีการจัดตั้งและรับสมัครเข้ารับการศึกษาอย่างเป็นระบบ ขั้นที่สี่เป็นการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ โดยเป็นไปตามความเห็นของกลุ่มที่เชื่อถือในหน่วยงานและยึดความสำเร็จของการกระทำเป็นหลัก ขั้นสุดท้ายเป็นการกระทำเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยผู้ดำเนินโครงการกำกับ ดูแลการดำเนินงานให้ไปตามขั้นตอนและแผนที่กำหนด และมีการติดตามและประเมินผลที่เป็นระบบ

เงื่อนไขในการนำรูปแบบการศึกษาชุมชนแบบนี้ไปใช้นั้นลักษณะของปัญหาต้องเป็นปัญหาที่มีขอบเขต กว้างขวางและเกินกำลังของชุมชนในการแก้ปัญหา หน่วยงานที่เข้ามาดำเนินงานเป็นตัวแทนของสถาบัน ที่มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชนต้องมีความสามารถในการประสานงาน และเป็นตัวแทนของชาวบ้านและสถาบันที่เข้าดำเนินการในการจัดการศึกษาชุมชน และชุมชนต้องมีปัจจัยพื้นฐานที่พอเพียง ในด้านการรวมกลุ่ม การมีจิตสำนึกร่วมในการพัฒนา มีค่านิยมการพัฒนาพร้อมที่จะเปิดรับความเปลี่ยนแปลง จากภายนอก การพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน

กรณีศึกษาการนำแนวคิดการจัดการศึกษาชุมชนไปใช้ ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์ (2543) ได้ศึกษารูปแบบการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ชุมชนที่เป็นกรณีศึกษาหนึ่งคือ ชุมชนตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ชุมชนชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทย ได้ร่วมมือกันจัดการศึกษาสำหรับชุมชน ในรูปแบบของโครงการประชาคมตำบลที่มีแนวคิดคือ การพึ่งตัวเอง การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และเรียนรู้เพื่อการแก้ปัญหา โดยมีวัตถุประสงค์คือ ประการแรก เพื่อพัฒนาคนในชุมชนให้มีจิตสำนึกร่วมกัน มีความรักความผูกพันท้องถิ่น รู้สึกรับผิดชอบในการแก้ปัญหาชุมชนร่วมกัน ประการที่สอง เพื่อพัฒนา

สิ่งแวดล้อม ให้ป่าชายเลนคงสภาพที่สมบูรณ์ เป็นแหล่งทำกินด้านการประมงถึงคนรุ่นหลัง และประการที่สาม เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ ให้คนในชุมชนมีรายได้ สม่ำเสมอจากอาชีพที่ทำอยู่ คือ ประมงชายฝั่ง และอาชีพเกี่ยวเนื่องอื่น ๆ การทำกลุ่มออมทรัพย์เป็นต้น

สำหรับกระบวนการจัดกิจกรรมที่สะท้อนการจัดการศึกษาชุมชนของชุมชนตำบลบางขุนไทร คือ **ขั้นที่หนึ่ง** การพัฒนาแนวคิดการมีส่วนร่วม ที่ผู้นำชุมชนมาให้ความรู้ พัฒนาความคิดและจิตสำนึก เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน ส่งเสริมให้เห็นกรณีตัวอย่างของชุมชนต่างๆ ที่เป็นประชาคม และความร่วมมือกับฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ในการเป็นประชาคม **ขั้นที่สอง** การเสริมสร้างกระบวนการวางแผนชุมชน โดยฝึกทักษะการเก็บข้อมูลต่างๆ ของชุมชน ร่วมมือกันศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการระหว่างคนในชุมชนกับตัวแทนจากองค์กรภายนอกชุมชน และเริ่มคิดหาทางแก้ปัญหาในชุมชน ในรูปแบบของแผนงานและโครงการ **ขั้นที่สาม** การจัดเวทีชาวบ้านเพื่อถกปัญหาสาธารณะ เป็นการนำแผนงานและโครงการที่จัดทำขึ้นเสนอที่ประชุมชาวบ้าน คนในชุมชนจะมีโอกาสแสดงความคิดเห็นเพื่อปรับปรุงแผนงาน โครงการและวิธีการแก้ปัญหาให้เหมาะสม รวมทั้งแสดงวิสัยทัศน์หรือความต้องการ อันเป็นการสร้างเป้าหมายร่วมของชุมชน **ขั้นที่สี่** การเรียนรู้เพื่อการดำเนินงานเป็นช่วงที่คนในชุมชนดำเนินการแก้ไขปัญหามาตามแผนหรือโครงการที่วางไว้จริงและศึกษาหาความรู้เพื่อการแก้ปัญหาเพิ่มเติม เช่น การฟังบรรยายจากวิทยากรที่เชิญมา การศึกษาดูงานชุมชนหรือหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวคิดและวิธีการที่ใช้ปฏิบัติงาน การศึกษาจากสื่อในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ในระหว่างการปฏิบัติงานในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ **ขั้นที่ห้า** การปฏิบัติจริงตามแผนหรือโครงการที่ได้วางแผนและเรียนรู้วิธีการทำงานไว้แล้ว โดยนำข้อมูลที่เรียนรู้จาก

ขั้นที่สี่มาใช้ประกอบด้วย **ขั้นที่หก** การประเมินผล การปฏิบัติงาน เป็นช่วงที่ชาวบ้านแต่ละกลุ่มประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาในกลุ่มของตน และสรุปบทเรียนที่ได้รับ และ**ขั้นที่เจ็ด** การขยายผลต่อเนื่อง เป็นการเผยแพร่แนวความคิด วิธีการปฏิบัติที่ชุมชนกระทำและเกิดผลดีไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนอื่นต่อไป

ความสำคัญของการศึกษาชุมชน

การศึกษาชุมชนเป็นแนวคิดที่มุ่งให้สถาบัน หน่วยงาน รวมทั้งชุมชน ให้ความรู้บริการ และสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่ชุมชนในการพัฒนาตนเอง เพื่อเกิดประโยชน์แก่ชุมชนและสังคมโดยรวม ในทางกลับกัน ชุมชนหรือสังคมควรจะเกื้อกูล ส่งเสริม สนับสนุน และร่วมมือกันช่วยให้สถาบันหน่วยงานและชุมชน มีความเข้มแข็งในการปฏิบัติหน้าที่ของตนในการให้สมาชิกของสังคมมีคุณภาพชีวิตที่ดี การพัฒนาการศึกษาเพื่อผลประโยชน์ของสังคมอย่างแท้จริงจะเกิดขึ้นได้ คือ สังคมจะต้องเห็นคุณค่าและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยการใช้ทรัพยากรของชุมชนและสังคมเพื่อส่งเสริมการศึกษามีส่วนร่วมผลักดันสนับสนุน ตรวจสอบ การศึกษาจะมีพลังขับเคลื่อนให้สิ่งต่าง ๆ ดีขึ้น การศึกษาเป็นเรื่องที่ทุกองค์กรและทุกสถาบันในสังคมควรมีส่วนร่วมในการศึกษา (All for Education) การศึกษาจะไม่ปิดตัว แต่เป็นการศึกษาที่ก่อให้เกิดจากการมีส่วนร่วมอันหลากหลายของสังคม

อรพินท์ วิบูลย์พันธุ์ (2543) ได้กล่าวถึงผลที่เกิดจากการจัดการศึกษาชุมชนได้ก่อให้เกิดสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ในชุมชนคือ

1. ทำให้ระบบการศึกษามีความรับผิดชอบเพิ่มมากขึ้นไม่ใช่เพียงแต่พัฒนาปัจเจกชนเท่านั้น แต่ยังพัฒนาชุมชนโดยรวมด้วย อีกทั้งยังเป็นการสร้างบรรยากาศของสังคมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต
2. ทำให้บริการด้านการศึกษาและบริการด้านต่าง ๆ ในชุมชน มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นและได้ผลคุ้มค่า

3. ทำให้พื้นฐานของชุมชนมั่นคงเข้มแข็งขึ้น ใน การที่จะสนับสนุนการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียน นอก ระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย อีกทั้ง นำพา ให้ชุมชนเป็นชุมชนที่เข้มแข็งและมีความยั่งยืน เนื่องจาก ชุมชนมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันจากฐาน ภูมิปัญญา ของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

4. ทำให้เห็นความสำคัญของประชากรกลุ่มเปราะบางพิเศษกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มเด็กและเยาวชนที่มี ปัญหาด้านต่าง ๆ และชนกลุ่มน้อย เป็นต้น

5. ทำให้สถาบันการศึกษา องค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ และชุมชนมีความร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการจัดกิจกรรมที่ทำให้คุณภาพชีวิต ของคนในชุมชน ดีขึ้น โดยการร่วมมือกันทำงาน ด้านการศึกษาชุมชนทำให้ชุมชนเป็นแหล่งที่มี กิจกรรมหลากหลายเพิ่มมากยิ่งขึ้น เช่น มีศูนย์ พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาผู้สูงอายุ กิจกรรมเพื่อ พัฒนาเด็กและเยาวชนทุกกลุ่มในชุมชน กิจกรรม และแหล่งเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ กิจกรรมพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนให้ดีขึ้น เป็นต้น

วิระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา

บรรณานุกรม

- การศึกษานอกโรงเรียน **แนวปฏิบัติงานการศึกษานอกโรงเรียนในชุมชน**. กรุงเทพมหานคร
: ศรีเมืองการพิมพ์, 2534.
- ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์. **การพัฒนารูปแบบการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน**. วิทยานิพนธ์ ปริญญา
ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543
- อรพินทร์ วิบูลย์พันธุ์. “การศึกษาตลอดชีวิต พื้นฐานแนวคิดของการศึกษาชุมชน” **วารสารครุศาสตร์**.28(3)
: 9-16 ; มีนาคม-มิถุนายน 2543.
- อุ้นตา นพคุณ. “ปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียน สำนักเสรีนิยมและ สำนักพัฒนาการกับแนวทาง
การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542,” ใน **การศึกษา
นอกระบบโรงเรียนกับการปฏิรูปการศึกษา**. หน้า 13-33. กรุงเทพมหานคร : คณะ
ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- Rogers, Alan. **Adult Learning for Development**. London : Cassell Education Limited, 1994.
- Smith, Mark K. **Local Education : Community, Conversation, Praxis**. Buckingham : Open
University Press, 1994.